

Anmeldelse:

Den forandrede verden

Af Leif Davidsen

Bogen Danmark og verden efter den kolde krig er en meget væsentlig udgivelse. Den forklarer forskellen mellem udenrigspolitikken før og efter Berlin-murens fald, men giver også et billede af, at Danmarks politik hviler på et temmelig solidt grundlag, selv om forskydningen fra diplomatiets redskaber til den aktivistiske militaristiske politik hånd i hånd med USA, træder tydeligt frem. For udenrigspolitisk interesserede er det en meget anbefalelsesværdig bog, som 14 begavede diplomater har bidraget til.

Mariager, Rasmus (red.): **Danmark og verden efter den kolde krig. 14 ambassadører om dansk udenrigspolitik efter 1989.** Syddansk Universitetsforlag, 2015. 299 sider.

Engang i Moskva i midtfirserne skrev jeg en orientering til Radioavisen om det sovjetisk-kinesiske forhold. Jeg citerede en ambassadør. Det var selvfølgelig anonymt, da diplomater meget sjældent udtalte sig til citat. Jeg beskrev ambassadøren som en diplomat med kendskab til både Sovjetunionen og Kina, da han tidligere havde været udstationeret i Beijing.

Det var den daværende danske ambassadør, der blev noget pikeret, da han mente, at man med beskrivelsen nemt kunne slutte sig til, at det præcist var ham, der blev citeret, selv om der var andre diplomater i Moskva, der havde tjenestegjort i både Sovjetunionen og Kina.

Jeg kan ikke huske hans udtalelse til mit indslag; kun at den hverken var kontroversiel eller særlig bemærkelsesværdig. Det var det normale, at man citerede sine kilder i diplomatiet i Moskva anonymt. Vi havde alle vores vestlige diplomater, som

Leif Davidsen er forfatter og journalist. Han var fra 1984-1988 Danmarks Radios korrespondent i Moskva, og har rejst over det meste af verden som udenrigskorrespondent.

gerne stillede op, hvis de ikke blev citeret med navn.

Nu går der næppe en dag uden at en dansk ambassadør i tv på skype udtaler sig om aktuelle begivenheder, og som noget naturligt fremkommer med personlige vinkler på en nyhed, hvad enten det er en naturkatastrofe eller en politisk begivenhed.

Jeg har ikke kunnet finde ud af, om der på et tidspunkt er taget en administrativ eller politisk beslutning om, at danske diplomater skal stille op for medierne, men det begyndte i halvfemserne i et mindre omfang og blev for alvor kutyme i 00'erne. Man kan næsten sige, at de evigt kommenterende ambassadører på den måde afspejler den aktivistiske udenrigs- og sikkerhedspolitik, der er den afgørende ændring efter 1989. Fra diskret tilbageholdenhed og forsigtigt fodnoteland til aktivt debatterende og agerende i den forandrede verden.

De fire søjler

Heldigvis for det. For ellers kunne vi ikke læse den interessante og indsigtfulde bog Danmark og verden efter den kolde krig. 14 ambassadører om dansk udenrigspolitik efter 1989. Bogen er forbindtligt redigeret af Rasmus Mariager. Mariager er adjunkt i historie på Københavns Universitet. Som samtidshistoriker har han beskæftiget sig indgående med Danmarks forhold til omverdenen, hvilket også er bogens ærinde.

Rasmus Mariager er født i 1971; seks år efter at en lignende bog sidst udkom på dansk. Det var i 1965, at bogen "Danmarks Udenrigspolitik" udkom. På titelbladet stod den daværende udenrigsminister socialdemokraten Per Hækkerup som forfatter, men bogen var skrevet af embedsmænd i udenrigsministeriet, der op-

trådte anonymt. Den blev meget læst og er ofte refereret til af historikere og præsentere for de interesserede de spørgsmål og institutioner, der var vigtige at kende til for at forstå dansk udenrigspolitik. Overordnede hvilede den danske udenrigs- og sikkerhedspolitik under den kolde krig på fire søjler: NATO, FN, EF og Norden.

En forandret verden

Berlin-murens fald i november 1989 og Sovjetunionens opløsning i julen 1991 ændrede verden radikalt. Det er de største historiske begivenheder efter Anden Verdenskrig, for med afslutningen af den kolde krig blev skabt en ny verdensorden, der desværre er præget af alt andet end orden.

Rasmus Mariager fik den gode ide at undersøge, om de fire søjler stadig var og er bærende for den danske udenrigspolitik eller om Danmark har prioriteret anderledes. Det er ikke længere anonyme embedsmænd, der har ført pennen, men 14 danske ambassadører, som hver i et essay beskriver de institutioner eller lande, som de har særligt kendskab til.

Institutionerne, som omtales, er De Forenede Nationer, Den Europæiske Union og NATO. Det er tre afgørende søjler, som Danmark stadigvæk står solidt plantet på.

Norden er nu underlagt afsnittet om Europa, hvilket afspejler, at mens vi gerne taler om det ønskværdige i det nordiske fællesskab, så er det ikke længere afgørende for den danske udenrigs- og sikkerhedspolitik. Selvfølgelig har det nordiske samarbejde forandret sig, men spiller ikke længere den samme sikkerhedspolitiske rolle. Det blevet nemmere på en vis måde, da Finland med Sovjetunionens sammenbrud slap fri af den store nabos truende skygge. Det er blevet sværere på grund af

landenes forskellige opfattelse af, hvad der er den rette flygtninge- og indvandrerpolitik.

Foruden de tre institutionssøjler er USA helt afgørende for den danske udenrigs- og sikkerhedspolitik, som den er blevet ført af skiftende regeringer siden korvetten Olfert Fischer drog i krig i 1991 mod Saddam Hussein og dermed indvarslede den ny aktivistiske danske udenrigspolitik.

USA er i centrum sammen med meget vigtige europæiske nationer som Storbritannien, det forenede Tyskland og Frankrig. Et meget interessant kapitel handler om Danmark og Østersøregionen, hvor Danmark spillede en meget afgørende rolle, da de tre baltiske lande løsrev sig fra Sovjetunionen og erklærede sig selvstændige. Desuden behandles også på kompetent vis de nye vækstlande Kina og Indien, Afrikas omskiftelige rolle og de nye muligheder og risici, som klimaforandringerne giver omkring Arktis, hvor Danmark har store interesser på grund af Grønland.

Trods alt diplomater

Det er nok betegnende, at på trods af den nye åbenhed og villighed til at sige fægte med åben pande, der kendetegner moderne diplomater, så er der grænser for frimodigheden og åbenheden. Det er meget interessant og måske sigende, at ingen har haft lyst til i detaljer at tage sig af omkostningerne ved Danmarks militære og civile indsats i den fejlslagne krig i Afghanistan, og hvad den aktivistiske politik har haft af negative konsekvenser i Mellemøsten og Nordafrika, selv om vi har været aktive deltagere i tre krige.

Det såkaldt arabiske forår og Danmarks helt særlige oplevelse med Jyllands-Postens Muhammed-tegninger behandles

kun i en oversigtsartikel, selv om den ofte benævnes som den værste for Danmark siden Anden Verdenskrig. Der bliver ikke gået i detaljer, og man diskuterer ikke de kontroversielle spørgsmål, som karikaturerne affødte, selv om de trækker lange spor til i dag.

Oversigtsartiklen er bestemt nøgtern og kompetent. Den er skrevet af Ole Wøhlers Olsen, der har en meget stor erfaring fra Mellemøsten, men når man tænker på, hvor detaljerigt nationer som Frankrig eller de nordiske lande behandles, er det slående, at diplomaterne netop er diplomatiske omkring de betændte sår, der er en del af Danmarks forhold til og rolle i Afghanistan, Nordafrika og Mellemøsten.

Der bliver nok at gøre for fremtidige historikere, når de skal vurdere, hvad Danmarks indsats i krigene i Mellemøsten og Afghanistan havde og har af mere langsigtede konsekvenser, og om håndteringen af Muhammed-krisen fra statens og diplomatiets side var effektiv eller ej. Det er stadig en så følelsesladet diskussion, at det ikke synes muligt at føre en nogenlunde nøgtern debat om sagen eller nå frem til en tilpas objektiv analyse. Derfor er det måske diplomatisk set meget klogt, at man som den berømte kat lister rundt om den varme grød.

Det er 11 mænd og tre kvinder, som har skrevet de 14 ambassatorindlæg. Det er interessant at få deres personlige syn på deres områder, men det giver naturligt nok de forskellige bidrag et noget uens præg. Man kan jo heller ikke forlange, at de alle skal skrive lige godt, så der er en stor bredde i den sproglige formidling for nu at sige det på den måde. De er dog alle båret af stor saglighed og giver tilsammen et nuanceret og vidende billede af et lille lands prioriteter og interesser i en radikalt forandret verden.

Tre faser

Rasmus Mariager har selv skrevet en samlende forord, der forbilledligt ridser udviklingen efter Murens fald op. Mariager ser tre faser i den danske udenrigspolitik.

Den første fase er fra Murens fald og frem til terrorangrebet mod USA den 11. september 2001. Jeg husker selv tiden som meget euforisk og fuld af håb. Efter Sovjetunionens sammenbrud var der en fornemmelse af, at verden stod over for en lysere og mere fredelig tid, hvor gamle fjender ville arbejde sammen på nye måder. Ingen reagerede på det tidspunkt på et svækket Ruslands frugtesløse protester over NATOs udvidelse østover.

Den anden fase er selvfølgelig domineret af præsident George W. Bushs kamp mod terror, der involverede Danmark i krigen i Afghanistan, der blev ført på et FN-mandat, og krigen i Irak, som var uden mandat fra FN's sikkerhedsråd. Her gik Danmark for alvor ind med en aktivistisk udenrigs- og sikkerhedspolitik og knyttede sig i meget høj grad til USA i et sådant omfang, at vi forankrede vores politik mere i Washington end i NATO. Vi forlod vores normalt tøvende holdning til brug af væbnet magt og valgte de militære midler sammen med vores vigtigste allierede, USA.

Den tredje fase handler om præsident Obamas periode, hvor Danmark stadig lægger sig tæt op af USA på bekostning af det mere traditionelle sikkerhedspolitiske samarbejde med eksempelvis Storbritannien og Tyskland. Hvis man skal se et skred i den traditionelle danske udenrigspolitik, som den blev ført efter Anden Verdenskrig, så er det, at de skiftende danske regeringer efter Murens fald har lagt sig meget tæt op af USA. Det transatlantiske samarbejde har været dominerende. Det får flere af de ambassadører, der

beskriver det bilaterale forhold til de europæiske alliancepartnere, til i hvert fald at antyde, at ønsket om at følge og behage USA har svækket vores traditionelle bånd til eks. Storbritannien eller Tyskland.

Under præsident Obama er det militære trådt i baggrunden, og hans fokus er flyttet til Østen, og Danmark har måttet – som de andre europæiske lande – konstatere, at krisen i Ukraine er en europæisk krise med USA på sidelinjen, selv om det ikke fremgår af bogen.

Overordnet kan man dog konkludere, at Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik er præget af en stor kontinuitet. Danmark står stadig på tre solide søjler. Det er NATO; det er FN, som Danmark stadig tillægger afgørende betydning som vigtig international organisation trods vores enegang i 2003. Og det er EU, hvor vi ikke længere betragtes som fodnotenation, men som en langt mere aktiv deltager i det europæiske samarbejde. Det lange vej mod afskaffelsen af forbeholdene er jo også indledt.

Overhalet af udviklingen

Bogens absolut største svaghed er, at udviklingen på en række områder har overhalet den, fordi udviklingen ikke blev forudset. Ambassadør Per Carlsen, som i en årrække var ambassadør i Moskva og i to af de tre baltiske lande, kritiserer med rette nedprioriteringen af indsatsen i Baltikum og Rusland.

Danmark oplevede et videnstab, da man nedlagde sprogundervisningen i russisk for officerer og public service medier som DR og TV2 afskaffede deres faste korrespondenter i Moskva og erstattede dem med såkaldt faldskærmsreportere. Mens vores nordiske naboer har bibeholdt en ordentlig bemanning af ambassaderne i de baltiske lande, har Danmark skåret kraftigt ned.

Det er meget mærkeligt, for vores indsats i de afgørende år, da Estland, Letland og Litauen udviklede sig som selvstændige lande, var meget afgørende og en indsats for at opbygge demokrati og et civilt samfund på de kommunistiske ruiner, som Danmark kan være stolt af. Fokus rettede sig hurtigt væk fra Østersøregionen og mod de såkaldte BRIK-lande som fx. Rusland, Indien og Brasilien. Danmark nyder en meget stor goodwill i de baltiske lande, som det vil være en kæmpefejl at sætte overstyr med en stadig nedprioritering af vores engagement. At de også med rette kan føle en nervøsitet over for præsident Putins planer og sabelraslen gør, at vi også her bør bevare fokus på dem.

I forsvarsbetænkningen fra 2008 siges, at Danmark ikke længere har fjender i sin nærhed, men Ruslands annektering af Krim og støtte til separatisterne i det østlige Ukraine har fundamentalt ændret den sikkerheds- og udenrigspolitiske situation. Et af de ellers succesrige samarbejder, som Nordisk Råd har haft i Rusland, er også blevet offer for den nye udvikling. Nordisk Råd har lukket sine kontorer i Skt. Petersborg-området, da Rusland krævede, at Nordisk Råd lod sig registrere som udenlandsk agent, der har en meget ildesvarlende klang i Rusland.

Bogen *Danmark og verden efter den kolde krig* er en meget væsentlig udgivelse, som der ganske givet vil blive henvist til i

de kommende år i den udenrigs- og sikkerhedspolitiske debat. Den forklarer forskellen mellem udenrigspolitikken før og efter Berlin-murens fald, men giver også et billede af, at Danmarks politik hviler på et temmelig solidt grundlag, selv om forskydningen fra diplomatiets redskaber til den aktivistiske militaristiske politik hånd i hånd med USA, træder tydeligt frem.

Fremtiden kan ingen spå om. Den er her allerede og har overhalet bogen. Jeg tænker på Ruslands nye, aggressive linje og nu militære indsats i Syrien og på flygtningestrømmene, som pludselig uventet får EU-samarbejdet til at knirke voldsomt, og som skaber en splittelse mellem Vest og Øst i Europa.

Der gik 50 år mellem Per Hækkerups Danmarks Udenrigspolitik og ambassadørernes essays. Der skal helst ikke gå 50 år igen, så stærkt som udviklingen går, men for udenrigspolitisk interesserede er det en meget anbefalelsesværdig bog, som Rasmus Mariager har redigeret, og de 14 begavede diplomater har bidraget til.

Man kan kun konkludere, at vi trods nedskæringer i udenrigstjenesten gennem de senere år stadig har nogle meget dygtige og professionelle diplomater i Danmark, hvoraf flere også er ganske velskrevende.

